

Jan Krajczyński

Troska Kościoła lokalnego o zachowanie świątecznego charakteru niedzieli

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 50/3-4, 229-253

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JAN KRAJCZYŃSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

TROSKA KOŚCIOŁA LOKALNEGO O ZACHOWANIE ŚWIĄTECZNEGO CHARAKTERU NIEDZIELI

Treść: Wstęp. 1. Troska wspólnoty kościelnej o powszechną znajomość istoty i sensu obchodu niedzieli. 2. Zadania biskupa diecezjalnego w zakresie utrwalania świątecznego charakteru dnia Pańskiego. 3. Starania proboszcza o właściwe przeżywanie niedzieli przez wspólnotę parafialną. 4. Troska rodziny chrześcijańskiej o zachowanie własnego ducha w sposobie przeżywania dnia Pańskiego. Zakończenie.

Wstęp

Nawet nie uciekając się do gruntownych badań statystycznych, można stwierdzić, iż w znacznej części polskich parafii rzymskokatolickich zmniejsza się liczba wiernych systematycznie uczestniczących w liturgii Mszy św. niedzielnej. Wierni ci tłumacząc się często brakiem wolnego czasu w ciągu tygodnia, zdają się wykorzystywać ten szczególny dzień na odpoczynek, rozrywkę, prace domowe, zakupy, odwiedziny, udział w różnych formach aktywności kulturalnej, politycznej lub sportowej¹, zapominając przy tym o najistotniejszym, z punktu widzenia chrześcijanina, elemencie tego dnia, mianowicie o świętowaniu.

Jest oczywiste, iż taki stan rzeczy stanowi efekt wielu różnych czynników: kulturowych, społecznych, religijnych, wychowawczych, politycznych. Pośród przyczyn zmniejszania się liczby dominantes można wskazać: systematyczną ateizację społeczeństwa w okresie PRL-u, natarczywe lansowanie przez środki społecznego przekazu laickich form przeżywania dnia wolnego od

¹ Por. Jan Paweł II, *Ecclesia in Europa*, 81; tenże, *Dies Domini*, 4; *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Warszawa 2001, s. 203.

pracy, dość luźne podejście wiernych chrześcijan do wszelakich obowiązków religijnych, wydłużenie faktycznego czasu pracy zawodowej znacznej części społeczeństwa, niedostateczne wychowanie chrześcijańskie.

Niestety pośród czynników, które niekorzystnie wpływają na takie a nie inne przeżywanie przez wiernych dnia Pańskiego, należy też wskazać zaangażowanie duszpasterskie Kościoła partykularnego wraz z jego różnorakimi niedoskonałościami, mianowicie z: niewystarczającym uświadomieniem religijnym wiernych, dalekim od doskonałości przygotowaniem poszczególnych, niedzielnych celebracji liturgicznych, brakiem należytej troski o treść i formę niedzielnej homilii, marginalizowaniem roli wiernych świeckich w liturgii Mszy św., niewykorzystaniem w odpowiednim stopniu i zgodnie z przepisami śpiewu i muzyki kościelnej, ubóstwem stosowanych w liturgii Mszy św. form aktu pokuty, prefacji, modlitw eucharystycznych, błogosławieństw itp., pośpiesznym sprawowaniem liturgii Mszy św., nieumiarkowanym jej przedłużaniem przez różnego rodzaju incydentalne, nieprzygotowane komentarze, uwagi i ogłoszenia.

Niniejsze opracowanie, dalekie od wskazywania jedynie skutecznych dróg wyjścia z tej niekorzystnej sytuacji, stanowi próbę określenia poszczególnych zadań czysto pastoralnych, będących w gestii lokalnej wspólnoty kościelnej, o której w kan. 1063 KPK, a dotyczących rozumienia i przeżywania przez wiernych chrześcijan dnia Pańskiego. Mowa tu nade wszystko o obowiązkach duszpasterskich biskupa diecezjalnego i proboszcza parafii, które – realizowane z należyтым zapalem i zgodnie z przepisami Kościoła – zdecydowanie mogą przyczynić się do poprawy wspomnianej sytuacji. Dalej, zamysłem autora jest wskazanie zadań, które spoczywają na rodzinie chrześcijańskiej i których realizacja wpływa wprost na autentycznie chrześcijański sposób przeżywania niedzieli przez jej członków.

Dla osiągnięcia wspomnianych celów badawczych autor pragnie posłużyć się analizą aktualnego, powszechnego prawodawstwa kościelnego oraz nauczania Magisterium Kościoła w tym przedmiocie, prezentowanego od dnia promulgacji przez Sobór Watykański II Konstytucji *Sacrosanctum Concilium*, wyznaczającej ramowy program odnowy życia liturgicznego współczesnego Kościoła.

1. Troska wspólnoty kościelnej o powszechną znajomość istoty i sensu obchodu niedzieli

Nie ma żadnej wątpliwości, iż obchód niedzieli jako najdawniejszego dnia świątecznego nakazanego zgodnie z dyspozycją kan. 1247 KPK, jest możliwy jedynie wtedy, kiedy wierni chrześcijanie otrzymają stosowne pouczenie o sensie, istocie i efektach świętowania tego szczególnego dnia. Wspomniana, staranna i wieloaspektowa prezentacja nauki o obchodzie dnia Pańskiego oraz systematyczne wdrażanie poszczególnych członków Ludu Bożego w chrześcijańskie świętowanie niedzieli – zapoczątkowane w dzieciństwie i realizowane aż do śmierci – stanowią przedmiot wspólnej i zróżnicowanej, moralnej i prawnej odpowiedzialności całej lokalnej wspólnoty eklezjalnej. Stopień i przedmiot owej odpowiedzialności w konkretnym przypadku zależy od urzędu kościelnego, jaki powierzono danemu wiernemu, oraz od jego naturalnej bądź prawnej relacji względem osoby, która ma prawo do otrzymania stosownej pomocy do prowadzenia życia świętego i poznania tajemnicy zbawienia.

Zróżnicowane obowiązki poszczególnych członków wspólnoty kościelnej w zakresie uświadomienia wiernych na temat sensu i istoty obchodu niedzieli, odpowiednie do charakterystycznej dla każdego pozycji i zadań w realizacji misji Kościoła w świecie², wierni chrześcijanie winni wypełniać z wielką pilnością³. Miarą wspomnianej staranności powinna być nie tylko treść obowiązków, o których mowa między innymi w kan. 213, 214, 217, 383 § 1, 386 § 1, 387, 528 § 1, 529 § 1, 1063 KPK, ale też sposób i środki ich realizacji⁴.

Wspomniane obowiązki, przysługujące wszystkim wiernym zachowującym wspólnotę z Kościołem, mogą być realizowane indywidualnie, jak i we wspólnocie z innymi⁵. Niemniej, ponieważ są one wykonywane w Kościele, należy je wypełniać we wspólnocie z Biskupem Rzymskim oraz innymi biskupami i wiernymi. Zakłada to konieczność zorganizowania, koordynacji i kontroli wspomnianej działalności przez przełożonego Kościoła partykularnego, tak by

² Por. Kan. 208 KPK.

³ Por. Kan. 209 § 2 KPK.

⁴ Por. *Komentarz do kodeksu prawa kanonicznego*, T. II/1, Red. nauk. J. Krukowski, Pallottinum 2005, s. 26.

⁵ Por. Kan. 211 KPK.

aktywność ta mogła faktycznie i możliwie najpełniej służyć dobru duchowemu całej wspólnoty eklezjalnej.

W tym wspólnym, usilnym zabieganiu wspólnoty eklezjalnej o to, aby „wszyscy wierni uznawali, świętowali i obchodzili niedzielę jako prawdziwy «dzień Pana»”⁶, realizowanym pod ścisłym zwierzchnictwem biskupa diecezjalnego – pasterza Kościoła partykularnego⁷ – swój istotny udział mają: proboszcz i wikariusze parafialni sprawujący pieczę nad duszami w określonej części diecezji, których obowiązkiem jest dbanie o spotęgowanie życia chrześcijańskiego w całej wspólnotie parafialnej i troska o to, by sprawowanie Ofiary eucharystycznej stanowiło ośrodek i uwieńczenie życia wszystkich członków tejże wspólnoty⁸; rodzice chrześcijańscy, których jednym z najpierwszych obowiązków jest zapewnienie potomstwu wychowania religijnego, tak by mogło ono w całej pełni partycypować w łasce zbawienia ofiarowanej przez Boga; katecheci, których działalność prowadząca wiernych do spotkania z Jezusem Chrystusem oraz zjednoczenia i głębokiej zażyłości z Nim winna znajdować swój początek i wypełnienie w aktywnym sprawowaniu liturgii i sakramentów, zwłaszcza Eucharystii⁹; wszelkiego rodzaju zrzeszenia wiernych nastawione czy to na ćwiczenia pobożne i bezpośrednie apostołstwo, czy na dobroczynność i pomoc potrzebującym, czy też chrześcijańską obecność w samych doczesnych sprawach tego świata; wszyscy wierni świeccy, członkowie poszczególnych parafii, którzy czerpiąc siły z czynnego udziału w życiu liturgicznym swojej wspólnoty, winni gorliwie uczestniczyć w jej przedsięwzięciach apostołskich¹⁰.

Działalność, o której tutaj mowa, koniecznie powinna mieć charakter systemowy, czyli winna być sumiennie zaplanowana, gruntownie przemyślana, zorganizowana zgodnie z zasadami duszpasterstwa ogólnego, skoordynowana z innymi lokalnymi przedsięwzięciami pastoralnymi, realizowana w sposób systematyczny, według wcześniej przyjętego planu duszpasterskiego, z wykorzystaniem właściwych środków i metod, wolna od jakiegokolwiek impro-

⁶ Jan Paweł II, *Dies Domini*, 48.

⁷ Por. DB, 11.

⁸ Por. Tamże, 30.

⁹ Por. Por. Jan Paweł II, *Catechēsi tradendae*, 5, 23, 48.

¹⁰ Por. DA, 10.

wizacji czy braku przygotowania. Dalej, poznawanie tajemnicy świętowania niedzieli i wdrażanie wiernych w jej obchód powinno być realizowane z uszanowaniem przepisów prawnych i liturgicznych, powszechnych i partykularnych, ustalonych przez Kościół. Wreszcie nauczanie chrześcijańskie w przedmiocie niedzieli powinno mieć charakter całościowego i systematycznego nauczania słowa Bożego, samo zaś permanentne wdrażanie poszczególnych wiernych w praktykę świętowania tego dnia winno bazować na indywidualnym i wspólnotowym świadectwie autentycznie ewangelicznego przeżywania tego dnia Pana.

Przedmiotem wspomnianej formacji intelektualnej i pastoralnej w zakresie chrześcijańskiego rozumienia niedzieli i jej świętowania powinna być cała dobra nowina dotycząca tego szczególnego dnia. Konkretnie, wychowanie katolickie, posługa słowa, katecheza i wszelkie nauczanie chrześcijańskie w tym przedmiocie winny czerpać swą treść z żywego źródła słowa Bożego, z którego wypływają i do którego się odwołują nauka, liturgia i życie Kościoła. Wspomniane słowo, przekazane przez Tradycję i Pismo święte, odczytywane zgodnie z myślą i duchem Kościoła pod przewodnictwem biskupów, a zwłaszcza Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, należy przekazać w sposób integralny, dostosowany do możliwości poznawczych poszczególnych wiernych, z wykorzystaniem wszelkich możliwych środków, z należąą odwagą apostołską i cierpliwością, wreszcie – z wyraźnym przekonaniem, że wysiłek ludzi w tym względzie jest uprzedzany i wspierany nieustannym działaniem łaski Bożej.

W praktyce treść orędzia, o którym tu mowa, winno stanowić przede wszystkim to, co na temat niedzieli i jej świętowania podają: Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, KPK, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, encyklika Jana Pawła II *Ecclesia de Eucharistia*, list apostolski Jana Pawła II *Dies Domini*, adhortacja apostolska Benedykta XVI *Sacramentum Caritatis*. Wierni, którzy mają prawo poznać sens niedzieli, mianowicie jej „tajemnicę”, cel jej świętowania, jej znaczenie dla życia chrześcijańskiego i ludzkiego¹¹, powinni otrzymać wyczerpujące wyjaśnienia dotyczące między innymi następujących kwestii bezpośrednio odnoszących się do tego szczególnego dnia i chrześcijańskiego sposobu jego przeżywania:

¹¹ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 3.

- uświęcanie dnia świętego¹²;
- obchód szabatu a świętowanie niedzieli¹³;
- świętowanie niedzieli jako wypełnienie przepisu moralnego wpisanego w serce człowieka¹⁴;
- kult niedzielny a upamiętnienie dzieła stworzenia świata¹⁵;
- dzień Pański¹⁶;
- niedziela celebracją misterium paschalnego i centrum całego kultu¹⁷;
- pierwszy dzień tygodnia¹⁸;
- dzień nowego stworzenia¹⁹;
- dzień Chrystusa-Światłości świata²⁰;
- specjalny dzień wiary, dzień zmartwychwstałego Pana i daru Ducha Świętego, Pascha tygodnia²¹;
- dzień Kościoła, niedzielna praktyka zgromadzenia eucharystycznego²²;
- niedziela jako dzień ósmy i zapowiedź wiecznego odpoczynku człowieka w Bogu²³;
- niedziela jako święto nadrzędne, objawiające sens czasu²⁴;
- dzień radości²⁵;
- niedziela jako dzień modlitwy, wyciszenia, lektury i medytacji, które sprzyjają wzrostowi życia wewnętrznego i chrześcijańskiego²⁶;

¹² Por. Tamże, 16-17.

¹³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2175, 2190; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 11-18, 23, 59-63.

¹⁴ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2176.

¹⁵ Por. Tamże, 1166, 2176; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 8-10.

¹⁶ Por. KL, 106; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1166, 2175; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 1, 2, 21.

¹⁷ Por. Kan. 1246 § 1 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1166; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 19-20, 32.

¹⁸ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2174; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 21-22; tenże, *Tertio millennio adveniente*, 10; *II Polski Synod Plenarny*, s. 199.

¹⁹ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 24-25.

²⁰ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1166; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 27.

²¹ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 28; tenże, *Novo millennio ineunte*, 35.

²² Por. Dz 2, 42-46; 1 Kor 11, 17; KL, 106; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1167, 2177, 2178, 2179; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 31-45.

²³ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1166, 2175; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 26.

²⁴ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 74-80.

²⁵ Por. Kan. 1247 KPK; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 1, 50-52, 55-58.

²⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2186; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 68.

- dzień odpoczynku, służący życiu rodzinnemu, kulturalnemu, społecznemu i religijnemu²⁷;
- dzień poświęcenia się dziełom miłosierdzia, działalności charytatywnej i apostołstwu²⁸;
- formy świętowania niedzieli²⁹;
- obowiązek świętowania niedzieli³⁰;
- uczestnictwo we wspólnej, niedzielnej celebracji Eucharystii jako składanie świadectwa przynależności do Chrystusa i Jego Kościoła oraz potwierdzenie komunii w wierze i miłości³¹;
- zgromadzenie niedzielne bez udziału kapłana³²;
- świętowanie niedzieli w przypadku istnienia poważnej przyczyny uniemożliwiającej udział w zgromadzeniu eucharystycznym³³.

Bogactwo treści dotyczące niedzieli i jej świętowania, o którym wyżej, odpowiednio zaprezentowane Ludowi Bożemu i przez niego dostatecznie przyswojone, winno prowadzić do powszechnego zadziwienia całym splendorem niedzieli, pierwszego ze wszystkich dni, pierwszego ze wszystkich świąt, dnia dni, pana dni. Więcej, w parze ze zdumieniem niezwykłym blaskiem dnia Pańskiego powinno iść uznanie i ochrona tożsamości tego niezastąpionego dnia oraz nade wszystko głębokie jej przeżywanie³⁴, indywidualnie „w swej jzdebce”³⁵ i we wspólnocie lokalnego Kościoła.

2. Zadania biskupa diecezjalnego w zakresie utrwalania świątecznego charakteru dnia Pańskiego

Biskup diecezjalny jako autentyczny nauczyciel powierzonego sobie ludu w sprawach wiary i obyczajów³⁶ i arcykapłan owczarni, od

²⁷ Por. Rdz 2, 2; Wj 20, 11; 31, 17; KDK, 67; Kan. 1247 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1166, 2172, 2184, 2185, 2193, 2194; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 11, 17, 64-68.

²⁸ Por. Kan. 1247 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2185, 2186; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 56, 69-73.

²⁹ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 52.

³⁰ Por. Kan. 1246 § 1, 1247, 1248 § 1 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2180, 2181, 2192, 2193; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 46-49.

³¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2182.

³² Por. Kan. 1248 § 2 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2183; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 53.

³³ Por. Kan. 1248 § 2 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2183.

³⁴ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 30.

³⁵ Por. Mt 6, 6.

³⁶ Por. KK, 25.

którego zależy życie liturgiczne jego wiernych³⁷, posiada w zakresie należytego urabiania wiernych co do sensu i istoty obchodu niedzieli obowiązki szczególne. Dotyczą one rozlicznych płaszczyzn, realizowanych w ramach misji nauczania, uświęcania i pasterzowania, w tym: utworzenia stosownych struktur parafialnych i duszpasterstwa specjalnego, formacji przygotowawczej i permanentnej kapłanów, zapoznania wiernych z całością doktryny kościelnej na temat niedzieli i jej świętowania, troski o krzewienie życia liturgicznego powierzonego sobie Kościoła, umacniania wiary i kultu eucharystycznego. Pośród nich należy nade wszystko wymienić następujące zadania:

- utworzenie grup wiernych, zwłaszcza parafii, zorganizowanych pod przewodnictwem duszpasterza, zastępującego biskupa³⁸;

- zapewnienie wiernym dostępu do stołu Pańskiego, przede wszystkim w niedzielę będącą dniem, w którym wspólnota i rodzina dzieci Bożych gromadząca się wokół swoich kapłanów odnajduje swoją szczególną tożsamość chrześcijańską³⁹;

- w regionach, gdzie z powodu braku kapłanów czy też z innych poważnych i stałych przyczyn, nie udaje się zapewnić normalnego celebrowania Eucharystii, uważne rozeznanie rzeczywistych potrzeb i powagi sytuacji oraz staranie o odpowiednie rozmieszczenie członków prezbiterium, tak aby wspólnoty znajdujące się w takich sytuacjach nie pozostawały zbyt długo pozbawione celebracji eucharystycznej⁴⁰;

- tam, gdzie nie odprawia się Mszy św., staranie o to, by przynajmniej w niedzielę i dni świąteczne wspólnota, która niezmiennie oczekuje pełnego spotkania z Chrystusem w celebracji misterium paschalnego, mogła uczestniczyć w specjalnym nabożeństwie pod przewodnictwem odpowiedzialnych szafarzy⁴¹;

- zapewnienie duchowieństwu odpowiedniego wyrobienia liturgicznego, poprzez zagwarantowanie im formacji liturgicznej zgod-

³⁷ Por. KL, 41.

³⁸ Por. Tamże, 42.

³⁹ Zob. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 37. Por. KK, 28; Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 41-42.

⁴⁰ Zob. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 37. Por. Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 25.

⁴¹ Zob. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 37. Por. Kongregacja ds. Duchowieństwa [i inne], Instrukcja Międzydykasterialna o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów *Ecclesiae de mysterio*, (15 VIII 1997), Rozporządzenia praktyczne, art. 7., „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 12 (1998), s. 37-38.

nie z *Konstytucją o liturgii świętej*, nr 15-18, tak aby coraz głębiej rozumieli to, co spełniają w świętych obrzędach, aby żyli życiem liturgii i udzielali go wiernym, powierzonym ich pieczy⁴²;

– wzywianie duchownych do praktykowania miłości duszpasterskiej, wyrażającej się w starannym sprawowaniu Eucharystii, sumiennym przygotowaniu homilii oraz przestrzeganiu norm dotyczących udziału wiernych w celebracji eucharystycznej, realizacji zadań przez poszczególnych członków zgromadzenia, zachowania sakralnego charakteru śpiewu i muzyki liturgicznej⁴³;

– uznanie i wspieranie godności i odpowiedzialności wiernych świeckich w Kościele, chętnie korzystanie z ich rozropnej rady w zakresie zaprowadzenia chrześcijańskich form świętowania niedzieli w rodzinie, powierzanie im z ufnością zadań w służbie dla Kościoła, w tym tych, o których w kan. 228 § 1, 230 § 1-3, 910 § 2, 911 § 2 KPK⁴⁴;

– troska o odpowiednie przygotowanie wiernych świeckich, którzy mogliby pełnić właściwe im funkcje liturgiczne⁴⁵;

– szerzenie w całej diecezji przekonania o duchowym, katechetycznym i duszpasterskim znaczeniu centralnego miejsca liturgii⁴⁶;

– dokładanie wszelkich starań w celu autentycznego promowania liturgii, w tym taki sposób jej sprawowania, aby jednoznacznie wyrażał prawdę objawioną i prawdziwą naturę Kościoła, tak by wierni mogli sobie uświadomić wielkie znaczenie świętych celebracji tajemnic wiary katolickiej⁴⁷;

– przekazywanie nadprzyrodzonego sensu słów, modlitw i obrzędów liturgicznych w taki sposób, aby zaangażować wszystkich w uczestnictwo w świętych tajemnicach oraz zapewnić, aby szafarze i wierni świeccy posiadali autentyczne zrozumienie i doświadczenie liturgii, tak by doprowadzić ich do pełnego, świadomego, czynnego i owocnego uczestnictwa w świętych tajemnicach⁴⁸;

– nadanie celebracjom liturgicznym pierwszeństwa w sprawowaniu posługi biskupiej, wydobywanie piękna i godności chrześcijań-

⁴² Por. DK, 19.

⁴³ Por. Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, 17; *II Polski Synod Plenarny*, s. 170.

⁴⁴ Por. KK, 37; Kan. 211, 225 § 1, 1064 KPK.

⁴⁵ Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 204.

⁴⁶ Zob. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 36.

⁴⁷ Por. Tamże, 35; Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 35, 38.

⁴⁸ Por. KL, 11, 14; Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 35.

skiej liturgii we wszystkich jej przejawach, tak by kształtowała ona uczucia religijne wiernych i otwierała je na transcendencję⁴⁹;

– czujna troska, aby zawsze i wszędzie przestrzegano obowiązujące normy liturgiczne⁵⁰;

– staranie o to, by wierni byli przekonani, że Kościół ujawnia się przede wszystkim w pełnym i czynnym uczestnictwie całego świętego Ludu Bożego w tych samych obchodach liturgicznych, zwłaszcza w tej samej Eucharystii⁵¹;

– taki sposób celebrowania Eucharystii, aby umacniał on wiarę i pobożność kapłanów i wiernych świeckich oraz stanowił zachętę, aby wiernie i z szanowaniem brali oni właściwy sobie udział w liturgii, a zwłaszcza w ofierze Mszy świętej⁵²;

– uwzględnianie w duszpasterskim planowaniu życia diecezji, skoncentrowanego na tajemnicy Chrystusa, roku liturgicznego ze swoim cyklicznym rytmem⁵³;

– usilne zabieganie o to, aby wszyscy wierni uznawali, świętowali i obchodzili niedzielę jako prawdziwy dzień Pana, w którym Kościół gromadzi się, aby odnawiać pamiętkę Jego tajemnicy paschalnej słuchając słowa Bożego, składając ofiarę Chrystusa, uświęcając dzień przez modlitwę, dzieła miłosierdzia i powstrzymywanie się od pracy⁵⁴;

– staranie o przywrócenie centralnego miejsca święceniu dnia Pańskiego, a w nim sprawowaniu Eucharystii⁵⁵;

– przewodniczenie w dniu Kościoła Eucharystii w swojej katedrze lub w parafiach diecezji, które stanowi znak wierności tajemnicy zmartwychwstania i źródło nadziei dla Ludu Bożego pielgrzymującego od niedzieli do niedzieli, aż do ósmego dnia bez zmierzchu – dnia wiecznej Paschy⁵⁶;

– stała formacja liturgiczna Ludu Bożego, z wykorzystaniem możliwych środków pastoralnych, w tym uczenia przykazań kościelnych, tak by wierni rozumieli uczestnictwo w niedzielnej Eucharystii

⁴⁹ Por. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 35.

⁵⁰ Por. Tamże.

⁵¹ Por. KL, 41.

⁵² Por. KK, 26; Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 35; Benedykt XVI, Przemówienie do nowo mianowanych biskupów uczestniczących w kursie formacyjnym *W trosce o wiarę i kult Eucharystii*, (19 IX 2005), „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, 11-12 (2005), s. 26.

⁵³ Zob. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 36.

⁵⁴ Zob. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 48.

⁵⁵ Zob. Jan Paweł II, *Pastores gregis*, 36.

⁵⁶ Zob. Tamże.

stii jako konsekwencję wszczęcia w Chrystusa, wyraz komunii kościelnej oraz prawo i zaszczyt chrześcijanina⁵⁷;

– w obliczu nowych okoliczności życia i związanych z nimi problemów ponowne odkrycie głębokich uzasadnień doktrynalnych, które stanowią podstawę przykazania kościelnego, aby wszyscy wierni uświadomili sobie wyraźnie, jak nieodzowną wartością jest niedziela w życiu chrześcijańskim⁵⁸;

– przypominanie wiernym, że ważnym elementem przeżywania niedziel jest obowiązek powstrzymania się od tych prac i zajęć, których wykonywanie nie jest konieczne, a może zakłócić radość chrześcijańskiego świętowania⁵⁹;

– pouczanie wiernych, że w niedzielę, kiedy Kościół obchodzi co siedem dni misterium paschalne, powinni schodzić się razem dla słuchania słowa Bożego i uczestniczenia w Eucharystii, aby tak wspominać mękę, zmartwychwstanie i chwałę Pana oraz składać dziękczynienie Bogu, który „w swoim wielkim miłosierdziu przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodził ich do żywej nadziei” (por 1 P 1, 3)⁶⁰;

– troska o to, by nie przesłaniano dnia Pańskiego innymi obchodami, jeżeli nie są rzeczywiście bardzo ważne⁶¹;

– dokładanie starań, by głoszenie Ewangelii na temat niedzieli i miejsca Mszy św. w jej obchodzie pozostawiało w sercu wiernych pragnienie, by coraz bardziej opierać całe życie na Eucharystii⁶²;

– zabieganie o udział wiernych w niedzielnej Mszy św., w której rozbrzmiewa Słowo życia i sam Chrystus staje się obecny pod postaciami chleba i wina⁶³;

– troska o to, by wierni poprzez systematyczne przystępowanie do niedzielnej Komunii św. wzrastali w łasce uświęcającej⁶⁴;

– podejmowanie różnorodnych inicjatyw duszpasterskich na płaszczyźnie wychowawczej, duchowej i społecznej, pomagających przeżywać niedzielę zgodnie z jej prawdziwym sensem⁶⁵;

⁵⁷ Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 204-205.

⁵⁸ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 6.

⁵⁹ Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 205.

⁶⁰ Por. KL, 106.

⁶¹ Por. Tamże.

⁶² Por. Benedykt XVI, Przemówienie do nowo mianowanych biskupów uczestniczących w kursie formacyjnym *W trosce o wiarę i kult Eucharystii*, s. 26.

⁶³ Por. Tamże.

⁶⁴ Por. DB, 15.

– analiza przyczyn utrudniających zachowywanie obowiązku niedzielnego, w tym: braku wystarczającej liczby kapłanów, trudności socjologicznych, braku silnej motywacji religijnej, utraty świadomości centralnej roli Eucharystii i potrzeby dziękowania Bogu wraz z innymi w łonie wspólnoty kościelnej, usilne poszukiwanie dróg wyjścia z kryzysu oraz podejmowanie nowych wysiłków na polu katechezy i duszpasterstwa, aby wierni nie byli pozbawieni dostępu do tego źródła obfitych łask, jakim jest świętowanie dnia Pańskiego⁶⁶;

– w szczególnym przypadku dyspensowanie wiernych od ogólnego prawa kościelnego dotyczącego chrześcijańskiego obchodu niedzieli, ilekroć uzna to za przydatne dla ich duchowego dobra⁶⁷;

– domaganie się ochrony prawnej dla niedzieli jako dobra kultury i dla zachowania jej świątecznego charakteru⁶⁸;

– zabieganie o ustawowe ograniczenie handlu w dni świąteczne;

– otaczanie opieką skarbcza muzyki kościelnej; popieranie zespołów śpiewaczych, zwłaszcza przy kościołach katedralnych; dbanie o to, aby w każdej śpiewanej czynności liturgicznej wszyscy wierni umieli czynnie uczestniczyć w sposób im właściwy; kultywowanie śpiewu gregoriańskiego, bez wykluczania ze służby Bożej innych rodzajów muzyki kościelnej, o ile odpowiadają one duchowi czynności liturgicznej, troskliwe pielęgnowanie religijnego śpiewu ludowego⁶⁹;

– popieranie i otaczanie opieką sztuki kościelnej poprzez czuwanie, aby nie dopuszczać do kościołów dzieł artystów, które sprzeciwiają się wierze i dobrym obyczajom oraz pobożności chrześcijańskiej lub obrażają zmysł religijny, czy to z powodu nieodpowiedniej formy, czy też z powodu niskiego poziomu, przeciętności lub naśladownictwa⁷⁰;

– zagwarantowanie wiernym, którzy z różnych przyczyn nie mogą uczestniczyć w Eucharystii i są tym samym zwolnieni z obowiązku niedzielnego, telewizyjnej lub radiowej transmisji Mszy św., która sama w sobie nie pozwala wprawdzie wypełnić wspomniane-

⁶⁵ Por. Jan Paweł II, *Ecclesia in Europa*, 81.

⁶⁶ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 30.

⁶⁷ Por. DB, 8.

⁶⁸ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 64-66; tenże, *Ecclesia in Europa*, 82; *II Polski Synod Plenarny*, s. 78.

⁶⁹ Por. KL, 112, 114, 116, 118.

⁷⁰ Zob. Tamże, 124.

go obowiązku, ale stanowi cenną pomoc, zwłaszcza jeśli towarzyszy jej posługa nadzwyczajnych szafarzy Eucharystii, którzy przynoszą ją chorym, a wraz z nią pozdrowienie i solidarność lokalnej wspólnoty kościelnej⁷¹.

Realizacja wymienionych wyżej zadań, dokonywana zgodnie z przepisami Kościoła i w sposób przystosowany do potrzeb chwili, gwarantuje poszczególnym wiernym i rodzinom powierzonym pasterskiej pieczy biskupa diecezjalnego możliwość poznania i zrozumienia istoty i charakteru niedzieli, daje im sposobność wypełnienia chrześcijańskiego obowiązku świętowania dnia Pańskiego, stanowi podstawę istnienia autentycznego życia liturgicznego lokalnej wspólnoty kościelnej. Wpływając wprost bądź pośrednio na stopień uświadomienia religijnego wiernych oraz sposób postrzegania i przeżywania przez nich tego najstarszego święta nakazanego, sumienne wypełnienie tychże zadań, pozwala wspomnianym wiernym korzystać jednocześnie z prawa: poznania nauki chrześcijańskiej w sposób dostosowany do ich możliwości i zajmowanej pozycji⁷², otrzymania pomocy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza słowa Bożego i sakramentów⁷³, sprawowania kultu Bożego zgodnie z przepisami własnego obrządku⁷⁴, współpracowania, ażeby Boże przepowiadanie zbawienia było poznane przez wszystkich ludzi⁷⁵, otrzymania tych urzędów kościelnych i posług, które wolno im piastować zgodnie z przepisami prawa⁷⁶. Wreszcie gorliwe wypełnianie wspomnianych obowiązków przez kierownika, krzewiciela i stróża całego życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele⁷⁷ przyczynia się do uświęcenia Ludu Bożego i budowania Kościoła.

Świadomość wspomnianych wielorakich celów, jakim może służyć dbałość biskupa diecezjalnego o utrwalanie świątecznego charakteru dnia Pańskiego, winna uczynić to staranie tym bardziej usilnym, metodycznym i priorytetowym. Zaniechanie wymienionych wyżej działań, brak planowania i organizacji w ich realizacji, czy marginalizacja wspomnianych wysiłków mogą pogłębić procesy

⁷¹ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 54.

⁷² Por. Kan. 229 § 1 KPK.

⁷³ Por. Kan. 213, 1063 n. 4 KPK.

⁷⁴ Por. Kan. 214 KPK.

⁷⁵ Por. Kan. 225 § 1 KPK.

⁷⁶ Por. Kan. 228 § 1 KPK.

⁷⁷ Por. DB, 15.

społeczne prowadzące do nieprzestrzegania obowiązku niedzielnego, pomniejszyć powszechną świadomość świątecznego charakteru niedzieli, przeszkodzić w rozwoju życia duchowego wiernych i umacnianiu Kościoła.

3. Starania proboszcza o właściwe przeżywanie niedzieli przez wspólnotę parafialną

Niezwykle istotne zadania w zakresie utwierdzania chrześcijańskiego sposobu przeżywania dnia Pańskiego spoczywają na współpracowniku biskupa diecezjalnego, któremu jako pasterzowi powierza się pieczę nad duszami w określonej części Kościoła partykularnego, mianowicie na proboszczu. Ten, posiadając stosowne zdolności, pobożność, gorliwość i inne przymioty wymagane do należytego wykonywania opieki duszpasterskiej, powołany jest do nauczania powierzonej sobie owczarni, uświęcania jej oraz kierowania nią dla umocnienia życia chrześcijańskiego⁷⁸. Poznanie przez parafian nauki dotyczącej chrześcijańskiego rozumienia niedzieli, wdrożenie ich w praktykę świętowania dnia Pańskiego oraz przekonanie, że realizacja poszczególnych form uświęcenia tego dnia, w tym także udział we Mszy św. niedzielnej, nie jest dla nich obowiązkiem, ale zaszczytem, domagają się podjęcia przez proboszcza rozlicznych zadań pastoralnych. Pośród nich na czoło wysuwają się następujące obowiązki:

– troska o systematyczne pogłębianie życia liturgicznego parafii i doprowadzenie do rozkwitu poczucia wspólnoty parafialnej, zwłaszcza w zbiorowym odprawianiu niedzielnych Mszy św.⁷⁹;

– dbałość o pogłębione rozumienie niedzieli i motywów, dla których warto ją świętować jako prawdziwy dzień Pański, by nawet w trudnych okolicznościach współczesnego życia można ją było przeżywać w sposób dojrzały duchowo, w postawie pełnego posłuszeństwa Duchowi Świętemu, i nie mylono jej z „zakończeniem tygodnia”, pojmowanym zasadniczo jako czas odpoczynku i rozrywki⁸⁰;

– zapamiętanie, że pośród różnych form działalności parafii żadna inna nie ma tak żywotnego znaczenia i tak silnego wpływu for-

⁷⁸ Por. Tamże, 30.

⁷⁹ Por. KL, 42.

⁸⁰ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 4.

macyjnego na wspólną, jak niedzielna celebracja Eucharystii, i w konsekwencji zdecydowane podkreślanie wspólnotowego wymiaru świętowania niedzieli oraz skoordynowanie w niedziele i w dni świąteczne celebracji eucharystycznych odprawianych na co dzień w różnych kościołach i oratoriach z celebracją sprawowaną w kościele parafialnym⁸¹;

– dołożenie starań, by niedzielna uczta eucharystyczna stanowiła ośrodek zgromadzenia wiernych, któremu przewodniczy prezbiter złączony z biskupem⁸², oraz wielką manifestacją komunii hierarchicznej, zbudowanej na świadomości różnych ról i posług, stale potwierdzanej między innymi w modlitwie eucharystycznej poprzez wymienienie imienia papieża i biskupa diecezjalnego, utwierdzanej przez „duchowość komunii”, która pobudza do otwarcia na potrzeby bliźnich oraz uzdalnia do wzajemnej miłości, zrozumienia i przebaczenia⁸³;

– celem wyrugowania ograniczonego rozumienia tajemnicy Eucharystii, nader często przeżywanej jedynie w kategoriach zwyczajowo-obrzędowych, w sposób nie wykraczający poza sens i znaczenie zwykłego braterskiego spotkania, podejmowanie różnego rodzaju inicjatyw duszpasterskich mających na celu bardziej świadome, czynne i owocne uczestnictwo wiernych w Najświętszej Ofierze ołtarza, w tym: katecheza mistagogiczna; wykorzystanie dla pouczenia Ludu Bożego bogatej treści samej liturgii; troska o to, by obrzędy odznaczały się szlachetną prostotą, były krótkie, zrozumiałe, bez niepotrzebnych powtórzeń i dostosowane do pojętności wiernych; wychowywanie wiernych do osiągnięcia dojrzałości chrześcijańskiej⁸⁴;

– bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta⁸⁵;

– staranie, by podczas niedzielnych Mszy św., sprawowanych w parafii jako wspólnocie eucharystycznej, spotykały się różne grupy, ruchy, stowarzyszenia i małe wspólnoty zakonne istniejące

⁸¹ Por. Tamże, 35.

⁸² Por. DK, 5, 7; DB, 30; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2179; Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, 17; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, (4 VIII 2002), 21, Biblos [b. r. w.], s. 46.

⁸³ Por. Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, 21; tenże, *Novo millennio ineunte*, 43.

⁸⁴ Por. KL, 33, 34; DB, 6; Jan Paweł II, *Mane nobiscum Domine*, 17.

⁸⁵ Zob. Kan. 530 n. 7 KPK; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, 22.

na jej terenie, aby móc doświadczyć tego, co stanowi o ich głębokiej wspólnotcie, niezależnie od właściwej im duchowości, którą mają prawo odróżniać się od innych, zgodnie z rozeznaniem władz kościelnych⁸⁶;

– celem ochrony oraz rozwijania życia i jedności wspólnoty kościelnej unikanie sprawowania w niedzielę Mszy św. w małych grupach, chyba że za zgodą ordynariusza miejsca, który po dojrzałym namyśle może uchylić tę zasadę w ściśle określonych sytuacjach ze względu na potrzeby formacyjne i duszpasterskie, mając na uwadze dobro jednostek i grup, a zwłaszcza korzyści, jakie mogą stąd wynikać dla całej wspólnoty chrześcijańskiej⁸⁷;

– troska o to, by niedzielne zgromadzenie eucharystyczne zachowało charakter braterskiego spotkania, czego wyrazem jest między innymi zwyczaj gościnnego witania gromadzących się wiernych, ton modlitwy, która ogarnia potrzeby całej wspólnoty, akt przekazania znaku pokoju, okazywanie serdecznej gościnności przybywającym braciom, zwłaszcza w miejscach przyciągających turystów i pielgrzymów⁸⁸;

– zagwarantowanie wiernym rzeczywistej możliwości wypełnienia przykazania dotyczącego obowiązku uczestnictwa we Mszy św. niedzielnej poprzez uzyskanie upoważnienia od biskupa diecezjalnego do odprawiania więcej niż jednej Mszy św. w niedzielę i dni świąteczne, wprowadzenie Mszy św. wieczornych, przypominanie wiernym, że jeśli przebywają w niedzielę poza stałym miejscem zamieszkania, winni dołożyć starań, aby uczestniczyć we Mszy św. tam, gdzie się znajdują, przestrzeganie przepisu stanowiącego, że czas na wypełnienie obowiązku niedzielnego rozpoczyna się już w sobotę wieczorem, kiedy odprawia się pierwsze Nieszpory z niedzieli⁸⁹;

– usilne zalecanie Ludowi Bożemu doskonalszego sposobu uczestniczenia we Mszy świętej niedzielnej, który polega na tym,

⁸⁶ Por. Jan Paweł II, *Christifideles laici*, 30; tenże, *Dies Domini*, 36; tenże, *Mane nobiscum Domine*, 23.

⁸⁷ Zob. KL, 42; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 36. Por. Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 21.

⁸⁸ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 44, 49.

⁸⁹ W przypadku odprawiania tzw. Mszy św. „przedświątecznej”, która w rzeczywistości ma charakter w pełni świąteczny, należy pamiętać, by była ona sprawowana według liturgii niedzielnej, co nakłada na celebrans obowiązek wygłoszenia homilii i odmówienia z wiernymi modlitwy powszechnej. Por. Kan. 905 § 2, 1248 § 1 KPK; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 49.

że po komunii kapłana wierni przyjmują Ciało Pańskie z tej samej ofiary⁹⁰;

– celem obfitego zastawienia dla wiernych stołu słowa Bożego i zapewnienia im możliwości systematycznego poznawania historii zbawienia, a zwłaszcza tajemnicy paschalnej, nie pomijanie w czasie Mszy św. sprawowanych w niedzielę, bez ważnej przyczyny, homilii⁹¹;

– starania mające na względzie wzrost poznania i umiłowania Biblii, mianowicie: głoszenie słowa Bożego we własnym języku wspólnoty; troska o właściwy sposób czytania lub śpiewania świętego tekstu; przygotowanie umysłów wiernych do słuchania głoszonego im słowa Bożego poprzez odpowiednie poznanie Pisma Świętego, w tym specjalne formy studium tekstów biblijnych w tygodniu poprzedzającym zgromadzenie niedzielne, zwłaszcza czytań mszalnych na dni świąteczne; dążenie do tego, aby cała celebracja Eucharystii, a więc nie tylko homilia, ale także modlitwa, słuchanie słowa i śpiew, wyrażały przesłanie niedzielnej liturgii, tak aby mogło ono mocniej przemówić do jej uczestników; staranne przygotowanie komentarza do słów Pańskich, który będzie wiernie oddawał ich treść, nawiązując do aktualnych problemów i do życia współczesnych ludzi⁹²;

– utrwalenie w pamięci przekonania, że liturgiczne głoszenie słowa Bożego, zwłaszcza w kontekście zgromadzenia eucharystycznego, jest nie tyle okazją do medytacji i katechezy, co raczej dialogiem między Bogiem a Jego ludem, w którym człowiek swoim „tak” potwierdza wierność Bogu i posłuszeństwo Jego nakazom⁹³;

– usilne staranie, by przepowiadanie kapłańskie, przez które rodzi się wiara w sercach niewierzących i w sercach wierzących rozwija oraz powstaje i wzrasta wspólnota wiernych, wyjaśniało słowo

⁹⁰ Zob. KL, 55.

⁹¹ Por. Tamże, 35, 51, 52; Kan. 767 § 2 KPK; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 39; tenże, *Catechesi tradendae*, 48; *II Polski Synod Plenarny*, s. 206.

Należy tu zarazem bezwzględnie pamiętać, że komunikaty Konferencji Episkopatu, biskupa diecezjalnego czy kurii diecezjalnej nie mogą zastępować homilii; miejscem przekazu najważniejszych z nich mogą być ogłoszenia przed rozesłaniem wiernych. Zob. *II Polski Synod Plenarny*, s. 206.

⁹² Por. Jan Paweł II, *Dominicae Cenaе*, (24 II 1980), 10, AAS 72 (1980), s. 135; tenże, *Dies Domini*, 40.

⁹³ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 41.

Boże nie w sposób tylko ogólny i abstrakcyjny, lecz aktualizowało odwieczną prawdę Ewangelii do konkretnych warunków życia⁹⁴;

– celem nadania niedzielnej celebracji charakteru świątecznego, jaki winien mieć dzień upamiętniający zmartwychwstanie Chrystusa, szczególnie staranne przygotowanie liturgii, w tym: kierowanie się w doborze form pasterską mądrością oraz obyczajami lokalnymi, zgodnymi z przepisami liturgicznymi; przygotowanie wspólnego śpiewu, podkreślającego uroczysty charakter zgromadzenia i sprzyjającego dzieleniu się wiarą i miłością; zadbanie o wysoką jakość tekstów i melodii pieśni, tak aby pojawiające się propozycje były zgodne z przepisami liturgicznymi oraz godne kościelnej tradycji⁹⁵;

– dbałość o świadomy i czynny udział Ludu Bożego w celebracji eucharystycznej, tak by wszyscy uczestnicy misterium wiary nie byli obecni jak obcy i milczący widzowie, lecz aby przez obrzędy i modlitwy tę tajemnicę dobrze zrozumieli, w świętej czynności uczestniczyli świadomie, pobożnie i czynnie, oraz czuli się osobiście zaangażowani w składanie ofiary Mszy św., z zachowaniem rozróżnienia między rolą celebransa a zadaniami diakonów i wiernych świeckich⁹⁶;

– staranne wychowywanie w duchu liturgii ministrantów, lektorów, komentatorów i członków chóru, oraz przygotowywanie ich do zgodnego z przepisami wykonywania przypadających każdemu czynności⁹⁷;

– celem wzmoczenia czynnego uczestnictwa w niedzielnym zgromadzeniu wiernych pobudzanie ich do wykonywania aklamacji, odpowiedzi, psalmów, antyfon, pieśni, czynności i gestów oraz do przybierania właściwej postawy ciała i zachowania w odpowiednim czasie pełnego milczenia; dbanie o to, aby wierni umieli wspólnie odmawiać lub śpiewać stałe teksty mszalne, dla nich przeznaczone, także w języku łacińskim⁹⁸;

– usilne starania, aby sprawowanie Eucharystii dokonywało się w opowie godnej tej wielkiej tajemnicy, zwłaszcza: troska o to, by

⁹⁴ Por. DK. 4; Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 46.

⁹⁵ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 50; *II Polski Synod Plenarny*, s. 205, 212.

⁹⁶ Por. KL. 11, 14, 26, 48; KK. 10; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 51; Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, 25; *II Polski Synod Plenarny*, s. 152, 206.

⁹⁷ Por. KL. 29.

⁹⁸ Por. Tamże, 30, 54.

dom modlitwy, w którym sprawuje się i przechowuje Najświętszą Eucharystię, był schludny, sposobny do modlitwy i świętych uroczystości; sprzyjanie rozwijaniu zmysłu sacrum i posługiwanie się takimi zewnętrznymi formami liturgicznymi, które ten zmysł wychowują, jak na przykład harmonia obrzędu, szat liturgicznych, sprzętów i miejsc świętych; zwrócenie uwagi na środki artystyczne, które służą celebracji, w tym na architekturę kościołów, na religijną ikonografię, która winna być nakierowana na sakramentalną mistagogię, oraz na wszelkie paramenty, ozdoby i naczynia sakralne, konieczne do Eucharystii, aby wzajemnie zharmonizowane, w sposób uporządkowany karmiły zachwyt nad misterium Boga, wyrażały jedność wiary oraz wzmacniały pobożność⁹⁹;

– dbałość o to, by czynności liturgiczne posiadały jak najgodniejszą i bogatą postać, zwłaszcza: zachowywanie z wielką wiernością podczas sprawowania Ofiary eucharystycznej norm liturgicznych; staranie, aby służba Boża odbywała się uroczyście ze śpiewem, przy udziale asysty i z czynnym uczestnictwem zgromadzonych; dowartościowanie w liturgii posługi kantora i psalterzysty; korzystanie z całego bogactwa Mszału, czyli z różnych modlitw eucharystycznych, Mszy wotywnych, formuł aktów pokutnych, błogosławieństw itd.; uważne przyjrzenie się własnym czynnościom przy ołtarzu, zwłaszcza temu, jak piastuje się w rękach Ciało i Krew Chrystusa; jak rozdaje się Komunię świętą, jak dokonuje się puryfikacji itp.¹⁰⁰;

– przypominanie wiernym o obowiązku uczestniczenia w Eucharystii w dni nakazane, chyba że są usprawiedliwieni dla ważnego powodu bądź otrzymali dyspensę od ordynariusza miejsca, oraz pouczenie ich, że ci, którzy dobrowolnie zaniedbują ten obowiązek, popełniają grzech ciężki¹⁰¹.

Wielość zadań w zakresie chrześcijańskiego przeżywania przez wspólnotę parafialną dnia Pańskiego, spoczywających na proboszczu, wskazuje najpierw na konieczność poznania przez tegoż wspomnianych obowiązków i otrzymania odpowiedniego przygotowania do ich wypełniania. Mnogość celów, realizacji których

⁹⁹ Por. DK, 5; Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 48; Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 40, 41.

¹⁰⁰ Por. KL, 113; Jan Paweł II, *Ecclesia de Eucharistia*, 11, 52; tenże, *Mane nobiscum Domine*, 17; Benedykt XVI, *Sacramentum Caritatis*, 42; *II Polski Synod Plenarny*, s. 205, 212;

¹⁰¹ Por. Kan. 1245 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2181.

służą wymienione zadania, domaga się zastosowania przez duszpasterza różnych środków pastoralnych, w tym: posługi słowa, katechezy liturgicznej, duszpasterstwa służby ołtarza, duszpasterstwa chórów kościelnych i parafialnych zespołów śpiewaczych, kierownictwa duchowego, środków masowego przekazu. Wreszcie zróżnicowany stopień uświadomienia religijnego wiernych wskazuje na potrzebę dostosowania wspomnianych działań duszpasterskich do jednostkowej sytuacji danego wiernego czy wspólnoty małżeńskiej lub rodzinnej.

4. Troska rodziny chrześcijańskiej o zachowanie własnego ducha w sposobie przeżywania dnia Pańskiego

W myśl kan. 1063 KPK, wierni chrześcijanie żyjący w stanie małżeńskim są wezwani do zachowania chrześcijańskiego stylu życia. Jedną z podstawowych form, za pomocą których mogą oni wyrazić swą wiarę w Boga i zarazem potwierdzić swoją tożsamość chrześcijańską, jest świętowanie niedzieli. Obchód dnia Pańskiego zgodnie z dyscypliną i doktryną Kościoła stanowi dla wspomnianych wspólnot życia i miłości nie tylko sposobność do manifestacji własnych przekonań religijnych; realizacja poszczególnych form świętowania niedzieli jest dla nich zarazem okazją do podjęcia działań o charakterze apostołskim.

Analiza obowiązującej dyscypliny i nauczania Magisterium Kościoła na temat praw i obowiązków rodziny chrześcijańskiej pozwala wskazać następujące zadania, które stoją przed dzisiejszą rodziną chrześcijańską w zakresie troski o zachowanie właściwego dla niej ducha w sposobie przeżywania niedzieli:

- traktowanie niedzieli jako czasu najbardziej odpowiedniego do wyrażenia więzi z Bogiem, kiedy członkowie rodziny chrześcijańskiej – niczym rzecznicy całej rodziny ludzkiej i całego stworzenia – dziękują swemu Stwórcy i wspominają wielkie dzieła Boże¹⁰²;
- poprzez niedzielną celebrację dnia Pańskiego i Eucharystii wspólne wyznanie przed ludźmi wiary, którą małżonkowie otrzymali od Boga za pośrednictwem Kościoła¹⁰³;
- aktualizacja „Kościoła domowego” i świętej natury społeczności kapłańskiej w niedzielnej ofierze eucharystycznej, źródle i szczy-

¹⁰² Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 15-17.

¹⁰³ Por. KK. 11; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 29.

cie życia rodziny chrześcijańskiej, kiedy członkowie tej wspólnoty odnajdują w niedzielnym zgromadzeniu wiernych jeden z najbardziej wyrazistych znaków swej tożsamości i posługi, sprawują swe kapłaństwo chrzcielne, wraz z boską Żertwą ofiarną składają Bogu Ojcu samych siebie, a ich życie, składane przez nich uwielbieniem, ich cierpienia, modlitwy i praca łączą się z życiem, uwielbieniem, cierpieniami, modlitwami i pracą Chrystusa i z Jego ostatecznym ofiarowaniem się oraz nabierają w ten sposób nowej wartości¹⁰⁴;

– podkreślanie przed ludźmi, że nie można „modlić się w domu tak jak w kościele, gdzie jest wielka rzesza i gdzie wołanie do Boga unosi się z jednego serca, [...] [gdzie – J.K.] zjednoczenie umysłów, zgodność dusz, więź miłości, modlitwy kapłanów”¹⁰⁵;

– gromadzenie się dla słuchania słowa Bożego i uczestniczenia w Eucharystii, aby wspominać mękę, śmierć i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa oraz składać dziękczynienie Bogu Ojcu¹⁰⁶;

– świętowanie żywej obecności Zmartwychwstałego pośród wierzących; przeżywanie radości spotkania z Nim na wzór tej, jakiej doświadczyli dwaj uczniowie z Emaus, gdy zmartwychwstały Chrystus przyłączył się do nich w drodze, wyjaśniał im Pisma i objawił się przy łamaniu chleba; głoszenie tej obecności nie tyle w skrytości serca, ile wobec świata, w ramach zgromadzenia zwołanego przez zmartwychwstałego Pana¹⁰⁷;

– w pierwszy dzień tygodnia, bardziej niż w jakikolwiek inny dzień, pamięć o zbawieniu, które zostało przez chrzest ofiarowane członkom rodziny chrześcijańskiej¹⁰⁸;

– postrzeganie cotygodniowego zgromadzenia wiernych jako sposobności do ogarnięcia wdzięczną pamięcią wydarzeń ostatnich dni, odczytania ich w Bożym świetle i podziękowania Stwórcy za niezliczone dary¹⁰⁹;

– powstrzymanie się od wykonywania prac lub zajęć, które przeszkadzają oddawaniu czci należnej Bogu, przeżywaniu radości właściwej dniowi Pańskiemu, koniecznemu odpoczynkowi duchowemu

¹⁰⁴ Por. KK, 11; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 32, 34, 36, 43.

¹⁰⁵ Por. Ioannes Chrysostomus, *De incomprehensibili Dei natura seu contra Anomaeos*, 3, 6, PG 48, 752 D.

¹⁰⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1167; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 19.

¹⁰⁷ Por. Łk 24, 32nn; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 1, 31, 33, 56.

¹⁰⁸ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 25.

¹⁰⁹ Por. Tamże, 42.

i fizycznemu oraz pełnieniu uczynków miłosierdzia; wykorzystanie odpoczynku i czasu wolnego na poświęcenie się życiu rodzinnemu, kulturalnemu, społecznemu i religijnemu¹¹⁰;

– podjęcie odpoczynku na znak oderwania się od codziennego rytmu zajęć, wejścia w wymiar „odpoczynku” Stwórcy przeżywającego wzruszenie dziełem stworzenia, jakiego dokonał (por. Rdz 1, 31), uznania zależności człowieka i kosmosu od Boga Ojca, wreszcie – antycypacji wiecznego odpoczynku chrześcijanina w Bogu¹¹¹;

– takie zaplanowanie odpoczynku niedzielnego, aby wszyscy członkowie rodziny mogli uczestniczyć w Eucharystii i powstrzymać się od prac i zajęć nie licujących z nakazem świętowania dnia Pańskiego¹¹²;

– usilne staranie, by korzystanie z dobrodziejstwa niedzielnego odpoczynku i czasu wolnego nie przekształciło się w jałową bezczynność, która wywołuje uczucie nudy, czy w sięganie po formy rozrywki o wątpliwej wartości moralnej, ale było źródłem duchowego wzbogacenia członków rodziny, zapewniało im większą wolność, umożliwiało kontemplację i sprzyjało umocnieniu braterskiej wspólnoty¹¹³;

– staranie, by niedzielna Eucharystia, która jest urzeczywistnieniem i zapowiedzią braterstwa, przenikała całe życie rodziny chrześcijańskiej, w tym kształtowała sam sposób przeżywania pozostałej części dnia Pańskiego, otwierała oczy członków rodziny na potrzeby innych ludzi, mobilizowała ich do wcielania w czyn miłości Chrystusa, zaczerpniętej przy stole eucharystycznym, między innymi przez zapraszanie do rodzinnego stołu osób samotnych, odwiedziny chorych, pozyskiwanie żywności dla ubogich, zainteresowanie się losem imigrantów, oddanie się jakiejś formie wolontariatu i solidarności¹¹⁴;

– skoro udział w Eucharystii, która jest sercem niedzieli, stanowi tylko jedną z wielu form świętowania dnia Pańskiego, staranie, aby także inne wydarzenia tego dnia, nie mające charakteru liturgicznego, mianowicie: spotkania w gronie rodziny i przyjaciół, różne

¹¹⁰ Por. KDK. 67; Kan. 1247 KPK: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2184; 2185, 2186, 2193, 2194.

¹¹¹ Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 15-17; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2175.

¹¹² Por. Jan Paweł II, *Dies Domini*, 67.

¹¹³ Por. Tamże, 68, 82.

¹¹⁴ Por. Tamże, 72.

formy rozrywki i aktywności społecznej, oddanie się dziełom miłości, pobożności i apostołstwa, wspólne pielgrzymki do sanktuariów, odznaczały się stylem, który pomaga wyrażać pośród zwyczajnego życia pokój i radość Zmartwychwstałego Chrystusa¹¹⁵;

– o ile to możliwe, przeznaczenie pewnej ilości czasu w przeddzień niedzieli na katechezę, która przygotowuje serca członków rodziny chrześcijańskiej na przyjęcie daru Eucharystii¹¹⁶;

– wychowywanie potomstwa do udziału we Mszy św. niedzielnej oraz wyjaśnienie mu uzasadnienia obowiązku niedzielnego, z wykorzystaniem pomocy katechetów, którzy winni zadbać o to, aby program formacji dzieci powierzonych ich opiece obejmował przygotowanie do uczestnictwa we Mszy św.¹¹⁷;

– unikanie narzucania innym tego, co przeszkodziłoby im w zachowywaniu dnia Pańskiego; czuwanie nad tym, by unikać nadużyć, jakie rodzą niekiedy w tym względzie obowiązki społeczne i -rozrywki masowe realizowane w niedzielę; domaganie się od Państwa – w imię poszanowania wolności religijnej – uznania niedziel i świąt kościelnych za ustawowe dni świąteczne a od prawodawców zapewnienia czasu przeznaczonego na odpoczynek i oddawanie czci Bogu¹¹⁸;

– w przypadku, kiedy nie ma prezbitera, który mógłby odprawić Eucharystię albo istnienia poważnej przyczyny uniemożliwiającej udział w niedzielnej ofierze Mszy świętej, uczestnictwo w liturgii słowa, jeśli jest ona sprawowana w kościele parafialnym lub innym świętym miejscu, albo poświęcenie odpowiedniego czasu na modlitwę indywidualną w rodzinie lub w grupach rodzin¹¹⁹;

– troska o to, by pierwszy dzień tygodnia wyznaczał rytm życia rodziny chrześcijańskiej a obyczaj celebracji tego dnia stał się cechą wyróżniającą jej członków spośród otaczającego ich świata¹²⁰;

– dawanie przykładu przeżywania niedzieli jako dnia Pana zgodnie z tradycją sięgającą czasów apostołskich, aby tym samym przyczynić się do przywrócenia jej właściwego charakteru¹²¹.

¹¹⁵ Por. Tamże, 52.

¹¹⁶ Por. Tamże.

¹¹⁷ Por. Tamże, 36.

¹¹⁸ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2187, 2188; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 67.

¹¹⁹ Por. Kan. 1248 § 2 KPK; *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2183.

¹²⁰ Por. 1 Kor 16, 2; Jan Paweł II, *Dies Domini*, 21.

¹²¹ Por. *II Polski Synod Plenarny*, s. 78.

Zakończenie

Jeśli obchód dnia Pańskiego ma „odmierzać czas pielgrzymowania Kościoła, aż nadejdzie niedziela, która nie zna zmierzchu”¹²², potrzeba powszechnej, przemyślanej, systemowej, wielorakiej co do form oddziaływania i pełnej apostołskiego zapału troski Ludu Bożego o poznanie w środowisku chrześcijańskim istoty tego szczególnego dnia oraz o pogłębione wdrożenie poszczególnych wiernych i wspólnot chrześcijańskich w realizację różnorodnych form świętowania dnia Pana i Kościoła. Osiągnięcie wspomnianych celów, jak wykazały przeprowadzone badania, wymaga wypełnienia rozlicznych zadań wychowawczych, katechetycznych, duszpasterskich i społecznych. Poszczególni wierni powinni je nade wszystko gruntownie poznać. Dalej – wykorzystując właściwe środki – pośród których najważniejszy jest przykład i świadectwo życia, winni podejmować niestrudzone działania, aby treść tego święta była coraz lepiej znana i przeżywana. Wspomniany wysiłek służąc dobru tak społeczności kościelnej, jak cywilnej, może przyczynić się między innymi do następujących zmian: podniesienie poziomu uświadomienia wiernych świeckich na temat niedzieli i jej obchodu; wzrost liczby wiernych, którzy przeżywają niedzielę po chrześcijańsku; lepsze wykorzystanie przez wiernych duchowych dóbr Kościoła; chrystianizacja postaw poszczególnych wiernych świeckich; poprawa relacji interpersonalnych w rodzinach chrześcijańskich; humanizacja życia społecznego; integracja lokalnej wspólnoty eklezjalnej; rozwój fizyczny, intelektualny, moralny, społeczny i kulturalny jej członków; pomnożenie dóbr duchowych i kulturowych społeczności ogólnoludzkiej.

L’Eglise locale et sa sollicitude de la conservation du caractère de fête du dimanche

En faisant l’analyse de l’enseignement actuel du magistère de l’Eglise et de la discipline ecclésiastique sur le dimanche l’auteur tache de fixer des obligations des membres particuliers de l’Eglise locale qui concernent la conservation du caractère de fête du dimanche. Il présente tour à tour: 1) des obligations de cette communauté concernant la connaissance universelle de l’essen-

¹²² Jan Paweł II, *Dies Domini*, 87.

tiel et du sens de la célébration du jour du Seigneur, 2) des tâches de l'évêque diocésain en matière de la fixation du caractère de fête du dimanche, 3) des devoirs du curé de la paroisse touchants la fête du jour du Seigneur, 4) des obligations de la famille chrétienne qui concernent la conservation de son esprit à la manière de vivre le dimanche, 5) des suites de la réalisation de toutes ces tâches.